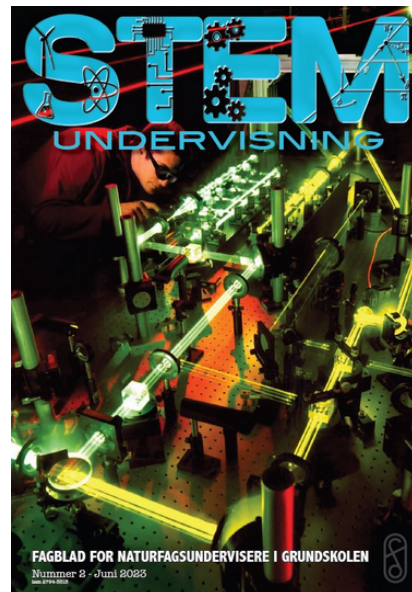
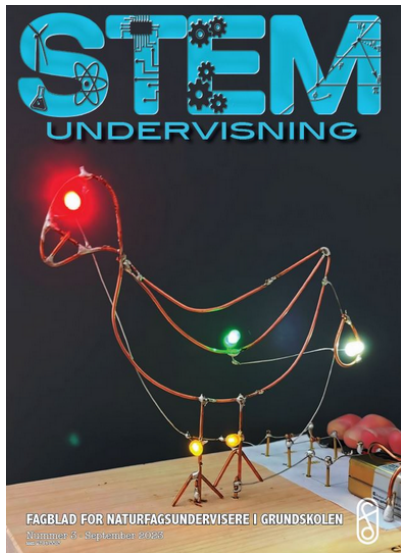

www.Naturfag.dk

Find mere Inspiration i vores tidsskrifter STEM-undervisning og Natur//Teknologi - på www.naturfag.dk

Danmarks Naturfagslærerforening

Den lille Naturlære håndbog 2024

Danmarks Naturfagslærerforening repræsenterer undervisere i naturfagene. Foreningens formål er at fremme medlemmernes faglige dygtiggørelse samt at varetage deres fagpædagogiske og didaktiske interesser inden for naturfagsundervisning i grundskolen.

Foreningen laver en række aktiviteter i løbet af året, som har til formål at inspirere og nørde forskellige dele af fagene. De fleste aktiviteter er gratis eller nedsat pris for medlemmerne – dog skal man betale for studieture.

Hjemmeside: www.naturfag.dk eller www.fysik-kemi.dk

Medlemsfordele

- Fire årlige fysiske medlemsblade med fagdidaktisk indhold og inspirationsmaterialer.
- Adgang til vores hjemmeside, hvor der er et stort udvalg af undervisningsmaterialer og vores tidligere medlemsblade.
- Rabatfordele hos vores samarbejdspartnere – Skolebutik, Scandidact, Podconsultsbutik.dk, Forlaget Krabat og Univers sciencepark
- Gratis adgang hos Planetarium, Danmarks Tekniske Museum, Observatoriet i Brorfelde, Energimuseet og Steno Museet. Vi arbejder hele tiden for at udvide vores netværk.

Indmeldelse

Svævebåd – tryk og luft

Materialer

CD
Hoved og låg fra en sodavandsflaske
Ballon
Limpistol

Metode

- Bor et lille hul i låget på sodavandsflasken.
- Lim låget fast på CD'en på hovedet.
- Sæt ballonen på gevindet og pust den op.
- Skru gevindet fast på låget
- Giv slip på ballon og se den svæve.

Sikkerhed

Pas på det kogende vand

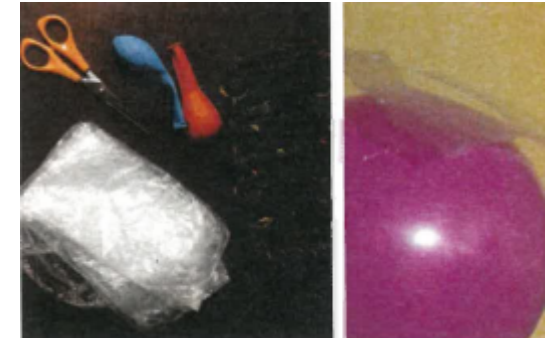
Svævende pose – demonstration af statisk elektricitet

Materiale

Tynd plastikpose
Ballon
Uld eller bomuld
Saks

Metode

- 1) Klip et lille stykke af posen – cirka to cm i diameter
- 2) Pust ballonen op
- 3) Gnub ballonen mod uld, bomuld eller mod håret
- 4) Hold det lille stykke plastikpose hen over det statisk elektriske område på ballonen og se, hvad der sker.

Ballonsprængning - lysabsorption

Materialer

- Laser pointer 1 mW
- 1 hvid ballon
- 1 sort ballon
- 1 sort sprittuschen

Metode

- 1) Pust den hvide og sorte ballon op
- 2) Lys med laser på den hvide ballon
- 3) Lys med laser på den sorte ballon
- 4) Lav en sort prik på den hvide ballon med sprittuschen og lyse på prikken med laseren

Sikkerhed

Det er meget vigtigt at understrege for eleverne, at laseren ikke må peges direkte eller gennem refleksion mod øjnene.

DNA-udtræk - se dit eget DNA

Materialer

- Håndsæbe eller opvaskemiddel
- Denatureret sprit
- Reagensglas

Metode

- 1) Tænk på en citron, så du danner mere spyt.
- 2) Spyt i reagensglasset til der er cirka en halv cm i reagensglasset
- 3) Hæld 3 ml håndsæbe i reagensglasset
- 4) Hæld 3 ml denatureret sprit i reagensglasset
- 5) Læg mærke til, hvad der sker mellem de to lag af sprit og håndsæbe

Farvemylder – overfladespænding

Materialer

Mælk
Grøn frugtfarve
Gul frugtfarve
Rød frugtfarve
Opvaskemiddel
Tallerken
Engangspipetter

Metode

- 1) Hæld et tyndt lag mælk ud på tallerkenen
- 2) Dryp en dråbe af de forskellige frugtfarver ind på midten oven på hinanden.
- 3) Dryp én dråbe opvaskemiddel oven på dråberne

Håndholdte flammer – sæbebobler med ligtergas

Materialer

Ligtergas
Glycerin
Opvaskemiddel eller flydende sæbe
Slange der passer til en ligtergasflaske
Skål
Træpind
Lighter

Metode

- 1) Bland glycerin og sæbe i en skål
- 2) Put mønten på tuden af ligtergassen
- 3) Påfør slangen til ligtergassen
- 4) Put enden af slangen i sæbeblandingen og "blæs" ligtergas gennem blandingen
- 5) Gør hænderne våde og tag en håndfuld sæbebobler
- 6) Antænd træpinden med lighteren
- 7) Brug træpinden til at antænde sæbeboblerne.

Sikkerhed

Holde flasken med ligtergas i god afstand til åben ild.

Brug sikkerhedsbriller og kittel.

Sukker og densitet - forskellige sukkeropløsningers massefylde

Materialer

Sukker
Destilleret vand
Frugtfarver (gul, rød, grøn og blå)
Cylinderglas
Titrerings burette
Syv reagensglas
Stativ
Reagensglasholder

Metode

- 1) Farv syv gange 10 ml vand som vist i skemaet
- 2) Lav i reagensglassene sukkeropløsninger som angivet i skemaet (af 10 ml vand + sukker)
- 3) Hæld de syv opløsninger op i cylinderglasset ved hjælp af buretten. Start med lavest densitet. Buretten skal hælde langsomt og starte i bunden af glasset

Frugtfarve	Sukker (g)	%
Rød	0	0
Orange	1,4	10
Gul	2,8	20
Grøn	4,2	30
Blå	5,6	40
Indigo	7,0	50
Violet	8,5	60%

- 4) Når alle opløsninger er tilført, tages buretten forsigtigt ud af cylinderglasset

Brændende sukkerknald – katalytisk reaktion

Materialer

Aske
Sukkerknalder
Lighter
Brandsikkert underlag (for eksempel en bradepande)

Metode

- 1) Læg to sukkerknalder på det brandsikre underlag
- 2) Dæk den ene sukkerknald med aske
- 3) Sæt ild til sukkerknalden uden aske
- 4) Sæt ild til sukkerknalden, der er dækket af aske

Emulsioner - Blanding af fedt og vand

Materialer

Æg
Olivenolie
Vand

Metode

- 1) Bland olivenolie og vand i en beholder
- 2) Tilsæt æggehvite som emulgator, og rør forsigtigt for at danne en stabil emulsion
- 3) Observer og sammenlign stabiliteten af emulsioner med forskellige olier og emulgatorer

Usynlighed - samme brydningsindex

Materialer

To Reagensglas
Pyrex bægerglas, 10 ml
Pyrex bægerglas, 50 ml
Pyrex bægerglas, 100 ml
Pyrex bægerglas, 250 ml
Pyrex bægerglas, 500 ml
Pyrex bægerglas, 1000 ml
1 L Solsikkeolie
Tang

Metode

- 1) Sæt alle glassene med undtagelse af det ene reagensglas op i det største bægerglas (Babushkadukke-style)
- 2) Fyld glassene op med solsikkeolie
- 3) Sæt det resterende reagensglas halvt ned i olie og fyld det langsomt op
- 4) Lad eleverne gætte på, hvor mange glas der er i væsken

Formplast – hjemmelavede plastmodeller

Materialer

Formplast

Elkoger

bægerglas

Tang

Metode

1. Kog vand i elkogeren
2. Læg en håndfuld Formplast perler i bægerglasset
3. Hæld varmt vand på
4. Tag plasten op når den er gennemsigtig med en tang
5. Lad det køle til du kan holde det i hænderne
6. Form plasten til den model du ønsker
7. Lad den størkne

Skyd med duft - vortex kanon

Materialer

Blomster

(Essenser)

Plastiskraldespand

Gaffatape

Plastikpose

Hobbykniv

(Røgmaskine)

Fremgangsmetode

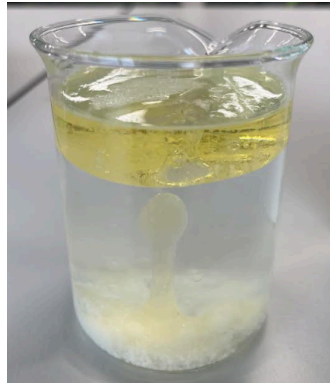
- 1) Skær et hul i bunden af spanden med en diameter på fem cm
- 2) Spred plastikposen ud over munding på skraldespanden
- 3) Stram posen og sæt den fast med gaffatape
- 4) Læg duften ind gennem hullet i bunden.
- 5) Slå på posen for at sende duften ud af hullet i bunden.
- 6) Hvor langt kan den skyde?

- Brug evt en røgmaskine og skyd med røg ringe.

Primitiv lavalampe

Materialer

Bægerglas, 250 ml
Frugtfarver
Salt
Fritureolie
Vand

Metode

- 1) Hæld 200 ml vand og nogle dråber frugtfarve i bægerglasset
- 2) Tilsæt olie, så der dannes et lag på en halv cm
- 3) Hæld lidt salt på olien
- 4) Observer

Fizzende citron vulkan

Materialer:

Citron
Bagepulver
Teske

Metode

- 1) Skær toppen af en citron for at danne en lille skål
- 2) Hæld bagepulver på citronen.
- 3) Klem forsigtigt på citronen for at frigive saft og observer, hvordan der skabes en fizzende lyd.

Appelsin bang - Enzym aktivitet

Materialer

Appelsin
Ballon

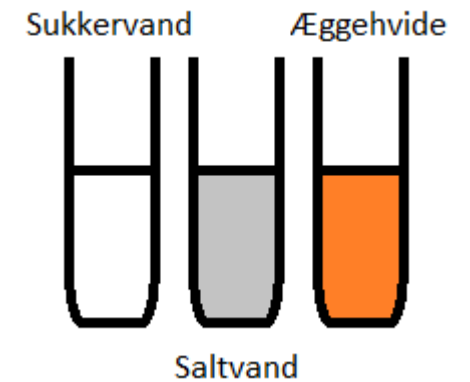
Metode

- 1) Skræl appelsinen
- 2) Pust ballonen op
- 3) Sæt indersiden af appelsinskrælden mod ballonen
- 4) *Pres evt. duftstoffet ud af skralden.

Opvarmning af noget vådt - Forskellige former for væsker

Materialer

Sodavand
Saftevand
Saltvand
Æggehvide
Trefod
Bunsenbrænder
4 rene porcelæns digler

Metode

- 1) Hæld lidt væske i en digel
- 2) Damp væsken fra
- 3) Observer hvad der sker.
- 4) Hvad smager indholdet af?

Sikkerhed

Brug ikke olier

Tyggevenlige rugbrødsadder - formbar gele

Materialer

6 skiver mørkt rugbrød
0,7 dl vand
1g salt
30g husblas
Evt. farver eller kulør (for at få brødet til at skifte farve)

Figur : maden til højre er en gele rugbrødsadder og synkevenlig

Metode

1. Rugbrødet lægges i blød i 2 timer, i 0,7dl vand
2. Rugbrødet koges op med saltet (saltet er med til at give smag og holde på konsistensen)
3. Husblas blødes op i vand i 10min
4. Når brødet er kogt op, blendes det til der ikke er nogen klumper - tilsæt evt. farve her.
5. Det opblødte husblas tilsættes rugbrødet, og smeltes under omrøring
6. Fyld massen på forme som rugbrødet skal være. Det kan enten være i skiver (tjek tykkelsen) eller som et helt rugbrød som kan skæres i skiver.
7. Put brødet på køl i 1-1½time før det skal spises. Hvis man har lavet et halvt rugbrød der skal skæres ud, kan det være smartere at putte det i fryseren.

Newtonske væsker

Materialer

Majsstivelse
Vand
Skål
Spatel

Metode

1. Bland majsstivelse og vand i en skål med en 2:1 forhold (f.eks. 2 kopper majsstivelse til 1 kop vand).
2. Brug spatalen til at røre blandingen langsomt.
3. Rul hurtigt blandingen rundt i hånden til en lille kugle og stop derefter.

Hvad smager du?

Materialer

Kanel

Sukker

Skål

Citron

Mirakelfrugt tablett

Metode

1. Bland kanel og sukker
2. Skær citronen i skiver
3. Hold dig for næsen og smag på citronen
4. Hold dig for næsen og smag på kanel-sukkeret
5. Prøve nu uden at holde dig for næsen
6. Sut på mirakelfrugt tablett til den er helt opløst og smurt rundt i munden (ca. 1 min)
7. Gentag punkt 1-4.

Ny lampe? - Lysende syltet agurk

Materialer

En syltet agurk eller cornichon

230 v strømforsyning

To ledninger

To krokodillenæb

Metode

1. Sæt et krokodillenæb på hver ende af agurken
2. Sæt stikket i strømforsyningen
3. Mørklæg lokalet
4. Tænd strømforsyningen
5. Agurken vil nu syde og dampe. Efter lidt tid vil den lyse.
6. Sluk for strømforsyningen og tag ledningerne ud, inden du rydder op

Sikkerhed

Pas på du ikke får stød - så rør ikke ved krokodillenæbene mens forsøget er i gang.

* Nu du er igang, så sæt også en syltet pølse.

* Godt råd. Luft ud efterfølgende :-)

Krystaldannelse

Materialer

Sukker
Fint salt
Glucose
Varmt vand
Et rent bægerglas

Metode

1. Lav i et rent bægerglas en mættet opløsning af et af de tre stoffer og varmt vand
2. Lad opløsningen køle af. Krystallerne vil dannes over tid
3. Observer krystaldannelsen

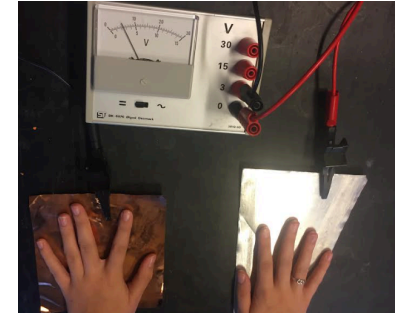
Sikkerhed

Pas på det kogende vand

Løgnedetektor - Spændingsforskel i sved

Materialer

Kobberplade
Zinkplade
2 krokodillenæb
2 ledninger
Voltmeter

Metode

1. Sæt krokodillenæb på de to ledninger
2. Sæt et krokodillenæb til hver plade
3. Forbind pladerne til voltmeteret
4. Læg en hånd på hver plade
5. Stil testpersonens spørgsmål, der kan frembringe sved.
6. Observer på voltmeteret om der kommer større udslag

Obs.

Forsøget virker bedst med nypolerede plader

Farveblindhed - absorption af farvespektrum

Materialer

Gennemsigtig rød folie

Gennemsigtig grøn folie

Gennemsigtig blå folie

Farvede træpinde

Sikkerhedsbriller

Tape

Metode

1. Sæt et farvede folie på ydersiden af sikkerhedsbrillen med tape
2. Hæld en lille portion forskellig farvede pinde ud på bordet
3. Tag et par briller på
4. Sorter pindene efter farve

Dissektion af rotte

Materialer

Dissektionssæt

Dissektionsbakke

Mikroskop.

elastik

Død rotte - købes hos en forhandler af foder til rovdyr

Metode

1. Spænd rotten ud i arme og ben, og sæt elastikken om fortænderne og spænder hovedet opad.
2. Brug saksen stump og klip et hul skindet lige mellem hofterne og over anus, ved at løfte huden op og lad saksen glide ind under huden. Klip ikke for dybt, så I kommer i bughulen. Adskil hud og indre bughule muskulatur. Klip så langt op mod hagen som muligt.
3. Brug skalpellen til at skære skindet frit fra maven. Klip hele bughulen af, så du har et klart syn på organerne.
4. Skær leveren, mavesæk, hjerte, lunger, urinblæren ud.
5. Find mavesækken og træk tyktarm, tyndtarm og blindtarmen ud
6. Find testikler eller æggeleder og brug et mikroskop til at se enten æg eller sæd.
7. Find overgangen mellem mavesækken og tyndtarmen. Der sidder tolvfingertarmen og bugspytkirtlen.
8. Smid rotten i biologisk affald i en lukket pose, når du er færdig.

Udfold forsøgene

Forslag til, hvordan forsøgene kan varieres og udvides

1. Ændr på mængden af de brugte materialer
2. Variere størrelsen af fx. huller, temperaturer eller frugt/grøntsagen
3. Kan forsøget laves med andre materialer?
4. Hvad kan man gøre så det ikke virker
5. Lad eleverne gentage forsøgene og indsamle data fx hvor tid, temperaturer mm.
6. Lad eleverne plote data ind i et koordinatsystem
7. Lad eleverne tegne en model over et kredsløb, hvor de forklare hvor dette forsøg høre til
8. Lad eleverne arbejde med forskellige temperaturer til samme forsøg, og lad dem diskutere, hvorfor de får forskellige resultater.
9. Lad eleverne forudsige hvad der evt. vil ske i forsøget.
10. Afprøv evt. forsøget selv på forhånd, og varierer en eller flere variable. Sig til eleverne at de skal finde ud af hvad det er du har ændret, så du fik dette resultat.
11. Lad eleverne lave en hypotese før forsøget laves. Hvad tror de der vil ske?

Har nogen af jer set, hvad der blev af censor?